

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ**

**ГОЛОВНЕ СЛІДЧЕ
УПРАВЛІННЯ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ПРОНИКНЕННЯ ДО ЖИТЛА ЧИ
ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ**

Методичні рекомендації

Київ 2022

Авторський колектив:

Вознюк А.А., доктор юридичних наук, професор (Національна академія внутрішніх справ); *Грига М.А.*, кандидат юридичних наук (Національна академія внутрішніх справ); *Дуда А.В.*, кандидат юридичних наук (Національна академія внутрішніх справ); *Кузмичова-Кисленко Є.В.*, кандидат юридичних наук (Національна академія внутрішніх справ); *Дрозд О.Ю.*, доктор юридичних наук, професор (Національна академія внутрішніх справ); *Бурлака В.В.*, кандидат юридичних наук (Головне слідче управління Національної поліції України); *Дуда В.Я.*, кандидат юридичних наук (Університет «КРОК»)

Рецензенти:

Грибов М.Л., доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ №1 Національної академії внутрішніх справ;

Шевчишен А.В., доктор юридичних наук, доцент, начальник відділу розслідування службових злочинів управління розслідування корупційних злочинів Головного слідчого управління Національної поліції України

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ 22 грудня 2021 р. (протокол № 23)

П 609 **Процесуальний порядок проникнення до житла чи іншого володіння особи** [Текст] : метод. рек. / [Вознюк А.А., Грига М.А., Дуда А.В., Кузмичова-Кисленко Є.В. та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. 44 с.

У методичних рекомендаціях розглянуто проблемні питання і визначено особливості порядків процесуального проникнення до житла або іншого володіння особи, передбачених у КПК України, а також сформульовано рекомендації щодо їх застосування на практиці. Розкрито специфіку затримання уповноваженою службовою особою в житлі чи іншому володінні особи.

Для слідчих, оперативних працівників, працівників прокуратури, суду, адвокатів, а також науковців, викладачів і курсантів.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Проникнення до житла чи іншого володіння особи за добровільною згодою особи, яка ними володіє чи користується.....	6
2. Проникнення до житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді.....	14
3. Проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді у невідкладних випадках із подальшим отриманням такої ухвали після проникнення.....	17
4. Затримання уповноваженою службовою особою в житлі чи іншому володінні особи.....	21
5. Актуальні питання проникнення до житла чи іншого володіння особи.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	39

ВСТУП

Виконання такого завдання кримінального провадження як охорона прав, свобод та законних інтересів його учасників неможливе без дотримання загальних засад кримінального провадження, які є гарантією здійснення законного правосуддя. Однією з таких засад є недоторканність житла чи іншого володіння особи: «не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим судовим рішенням, крім випадків, передбачених КПК України» (ч. 1 ст. 13 КПК України). Вказана засада впливає зі ст. 30 Конституції України, де зазначено, що «кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку»¹.

Під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, а також здійснення заходів щодо припинення та подальшого реагування на такі делікти у правоохоронців доволі часто виникає потреба у втручанні у права і свободи людини та громадянина, зокрема шляхом проникнення до житла чи до іншого володіння особи для проведення огляду, обшуку чи затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Працівники правоохоронних органів, здійснюючи проникнення, повинні обов'язково дотримуватись встановлених законодавством вимог інакше докази, одержані в такий спосіб, можуть бути визнані недопустимими і особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, уникне кримінальної відповідальності. Натомість самих правоохоронців можуть притягнути до відповідальності.

У зв'язку з цим існує потреба у забезпеченні розумного балансу приватних та публічних інтересів у кримінальному провадженні під час проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, пов'язаних з проникненням до житла чи до іншого володіння особи. Однак на практиці такого балансу не завжди вдається досягти, зокрема через надмірно ускладнений порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, суперечливий характер окремих положень КПК України, що його регламентують, а також неоднозначне тлумачення відповідних кримінальних процесуальних норм. Відтак правоохоронці стають заручниками ситуації: з одного боку – необхідність виконання свої повноважень щодо протидії кримінальним правопорушенням, а, з другого – до кінця незрозумілі правила проникнення, які кожен суб'єкт (слідчий, прокурор, суддя, захисник) може

---

¹ Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

тлумачити по-різному. Певну ясність у ситуацію вносять рішення Верховного Суду, однак і вони не дають можливість сформувати усталену судову практику щодо проникнення до житла чи іншого володіння особи, а в певних випадках суперечать буквальному тлумаченню положень КПК України. Це призводить до того, що іноді намагання максимально оперативного реагувати на вчинене кримінальне правопорушення спонукає суб'єктів правозастосування до тлумачення приписів КПК України, які регламентують порядок проникнення до житла чи іншого володіння особи, на свою користь або ж взагалі до їх ігнорування.

Вирішенню зазначених та інших проблем сприятиме розроблення методичних рекомендацій з питань кримінальних процесуальних підстав та порядку проникнення до житла чи до іншого володіння особи.

1. Проникнення до житла чи іншого володіння особи за добровільною згодою особи, яка ними володіє чи користується

Під проникненням правоохоронців до житла чи іншого володіння особи слід розуміти вхід до цих об'єктів. В контексті застосування положень КПК України проникнення стосується здебільшого проведення слідчих (розшукових) дій – огляду та обшуку, а також затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Водночас проникнення до житла чи іншого володіння може бути не пов'язаним з проведенням певних кримінальних процесуальних дій (наприклад, для отримання певної інформації, складання протоколу про адміністративне правопорушення, надання допомоги громадянам тощо).

Для проникнення до житла чи іншого володіння особи у КПК України встановлено три способи (порядки):

1) за добровільною згодою особи, яка ними володіє чи користується (*добровільний позасудовий*);

2) на підставі ухвали слідчого судді (*судовий*);

3) без ухвали слідчого судді у невідкладних випадках із подальшим отриманням такої ухвали після проникнення до житла чи іншого володіння особи (*невідкладний*).

Відповідно до цього порядку перед проникненням працівник правоохоронного органу звертається до особи, яка володіє (користується) житлом чи іншим володінням, за отриманням згоди (дозволу) на проникнення і подальше вчинення певних процесуальних дій.

Добровільна згода на проникнення. Право на проведення таких дій виникає лише після одержання згоди особи, яка володіє житлом чи іншим володінням особи.

У законодавстві не визначено у якій саме формі має бути одержана ця згода (усній чи письмовій). У випадку виїзду за викликом патрульної поліції можливе проникнення до житла чи іншого володіння особи для надання допомоги, одержання необхідної інформації, складання протоколу про адміністративне правопорушення. У таких випадках добровільна згода у письмовій формі як правило не береться. Однак для проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій згода має бути зафіксована у письмовій формі. Вона оформляється власноручно власником (користувачем) у письмовій формі та є доказом його добровільного волевиявлення. Власноручне написання такої згоди фіксує ту обставину, що людина з власної волі надає дозвіл на вчинення певних дій у її житлі чи іншому володінні. Дозвіл оформляється у довільній формі, зокрема у вигляді згоди/заяви на ім'я керівника певного органу чи підрозділу правоохоронного органу з обов'язковим зазначенням дати складання цього документу, відомостей про власника (користувача), виду житла чи іншого володіння, точної адреси або місця розташування. Бажано вказувати в ньому і точний час надання такої згоди. Це надасть змогу в подальшому оцінити правомірність дій

правоохоронців та уникнути певних труднощів (наприклад, якщо власник (користувач) буде заперечувати надання добровільної згоди під час досудового розслідування, судового розгляду).

У судовій практиці сформульовано певні рекомендації щодо добровільності згоди як підстави проведення обшуку у житлі чи володінні особи:

1) не свідчить про добровільну згоду на проникнення до житла та проведення огляду відсутність заперечень з боку особи щодо проведення вказаної слідчої (розшукової) дії¹;

2) той факт, що особа спочатку надає добровільний дозвіл на проникнення та проведення огляду, а в подальшому в суді першої інстанції заперечує це, не дає підстав констатувати відсутність добровільної згоди власника²;

3) для з'ясування допустимості доказів, отриманих під час огляду в житлі чи іншому володінні особи, якщо наявність та/або добровільність згоди володільця ставиться стороною під сумнів, суд має виходити із сукупності всіх обставин, що супроводжували цю слідчу дію, враховуючи, але не обмежуючись, наявністю письмового підтвердження такої згоди³;

4) не можна стверджувати про надання добровільної та інформованої згоди на огляд житла, якщо особа її надавала після того як була затримана, їй не було роз'яснено її права як підозрюваного і не було забезпечено правової допомоги⁴;

5) виклик поліції та повідомлення інших осіб про вчинення злочину на території домоволодіння особи свідчить про добровільну згоду на проникнення до домоволодіння та виключає визнання отриманих доказів недопустимими з підстави відсутності такої згоди. *Наприклад, обвинувачений Особа-2 повідомив про подію сільського голову Особу-5 та свого сусіда Особа-8. При цьому він був ініціатором того, щоб викликати швидку допомогу та міліцію, а тому згідно з ч. 1 ст. 233 КПК це розцінюється як його добровільна згода на проникнення до домоволодіння⁵.*

---

¹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 12 лют. 2019 р. у справі № 569/3708/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79878883>.

² Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 18 берез. 2021 р. у справі № 199/7005/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95750290>.

³ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 12 лют. 2019 р. у справі № 159/451/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80224144>.

⁴ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 12 лют. 2019 р. у справі № 159/451/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80224144>; Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 26 лют. 2019 р. у справі № 266/4000/14-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80304896>

⁵ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 31 жовт. 2018 р. у справі № 399/273/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77654133>.

В іншому випадку суд зазначав, що якщо потерпілий викликає правоохоронців для розслідування злочину, вчиненого в межах його володіння, виникає обгрунтована презумпція того, що потерпілий погоджується і з тим, що місце події буде оглянуто, хоча б для того щоб пересвідчитися, що злочинна подія дійсно мала місце. У цій справі дії потерпілого свідчили про його зацікавленість у розслідуванні вчиненого проти нього злочину і про намір сприяти правоохоронним органам у цьому. Обставини огляду і будь-які інші відомості в матеріалах провадження не свідчать про його відмову надати доступ до автомобіля, в якому відбулися події, що спонукали його викликати правоохоронців. Також і під час досудового розслідування та розгляду справи в судах першої, апеляційної чи касаційної інстанцій жодних скарг на те, що огляд його автомобіля було проведено всупереч його волі, потерпілий не заявляв. За таких обставин, сукупність дій потерпілого свідчить про його згоду на огляд автомобіля, і сторона захисту не надала будь-яких доказів, які би ставили під сумнів добровільність цієї згоди¹.

б) огляд житла чи іншого володіння особи може бути проведено за добровільною згодою особи, яка ним володіє, за умови, що були наявні процесуальні гарантії, які захищали здатність особи висловлювати свою справжню думку при наданні такої згоди².

До яких процесуальних дій можна застосувати проникнення за добровільною згодою? До обшуку цей порядок не застосовується, оскільки у ч. 2 ст. 234 КПК України безпосередньо зазначено, що він проводиться на підставі ухвали слідчого судді. Не викликає особливих заперечень і використання добровільного порядку проникнення до житла чи іншого володіння особи під час затримання уповноваженою службовою особою³. Водночас найбільш дискусійним є питання про проведення за добровільною згодою *огляду* в житлі чи іншому володінні особи. Відповідно до ч. 2 ст. 237 КПК України такий огляд здійснюється згідно з правилами цього Кодексу, передбаченими для обшуку житла чи іншого володіння особи. Натомість одним із правил обшуку є проведення його на підставі ухвали слідчого судді, якщо відсутні невідкладні випадки, передбачені ч. 3 ст. 233 КПК

---

¹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 12 лют. 2019 р. у справі № 159/451/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80224144>.

² Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо недопустимості доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogljad_KKS_VS.pdf; Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 30 жовт. 2018 року у справі № 671/1486/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77590154>; Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 14 верес. 2019 року у справі № 740/1347/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84120915>

³ Затримання уповноваженою службовою особою: метод. рек. / [А. А. Вознюк, О. С. Осетрова, О. Ю. Хабло, В. В. Бурлака та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. С. Чернявського. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. 64 с.

України. Тому і огляд житла чи іншого володіння особи має проводитися на підставі ухвали слідчого судді, якщо звісно немає підстав для проведення його у невідкладних випадках. Отже, за загальним правилом, встановленим у ч. 2 ст. 234 та ч. 2 ст. 237 КПК, огляд та обшук житла чи іншого володіння особи здійснюється на підставі ухвали слідчого судді¹.

Необхідно звернути увагу на різницю між оглядом житла чи іншого володіння особи, до якого застосовують правила обшуку та оглядом житла чи іншого володіння особи, яке є місцем події, до якого такі правила не застосовують. Це пов'язано з тим, що огляд житла чи іншого володіння, що є місцем події, часто необхідно проводити у невідкладних випадках до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) і отримання ухвали слідчого судді в такому випадку неможливе.

Втім на практиці у разі проведення огляду місця події в житлі чи іншому володінні особи за її добровільною згодою без ухвали слідчого судді та за умови відсутності невідкладних випадків, суб'єкти правозастосування по-різному тлумачать КПК України: в одних випадках вважають такий огляд законним, в інших – ні.

Верховний Суд висловив такі аргументи щодо співвідношення понять «огляд місця події» та «огляд житла чи іншого володіння особи».

Сторона обвинувачення наполягає на тому, що «огляд місця події» відрізняється від «огляду житла чи іншого володіння особи», а тому проведення огляду місця події не вимагає дотримання вимог статей 233, 234 та 237 КПК. Відмінність цих слідчих дій впливає, зокрема, з ч. 3 ст. 214 КПК, відповідно до якої огляд місця події може проводитися до внесення відомостей до ЄРДР і вимагає лише негайного внесення відомостей до ЄРДР після його завершення, а для огляду житла чи іншого володіння особи необхідно дотримуватися певних умов, передбачених статтями 233, 234, 237 КПК, що неможливо до внесення відомостей до ЄРДР.

Позиція сторони обвинувачення зводиться до того, що огляд місця події може відбуватися в порядку, який не тільки не потребує попереднього судового рішення, а й звернення до суду постфактум. Однак, таке тлумачення очевидна суперечить ст. 30 Конституції та ст. 13 КПК, які, навіть дозволяючи невідкладне проникнення у певних випадках, не звільняють від наступного судового контролю для перевірки виправданості проникнення без попереднього судового рішення.

Крім того, огляд місця є елементом розслідування у більшості випадків, коли у правоохоронного органу з'являється інформація про вчинений злочин. І якщо пристати на позицію, висловлену стороною обвинувачення, це означало б, що потреба в розслідуванні завжди виправдовує проникнення до житла чи іншого володіння особи без будь-якого судового контролю. Однак ст. 30

---

¹ Давиденко С. В., Маврик Д. О. Проблеми вдосконалення правового регулювання процедури проведення обшуку слідчим, дізнавачем, прокурором. *Актуальні проблеми держави та права*. 2021. № 90. С. 51–63. doi: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i90.3207>.

Конституції спрямована на запобігання ситуації, коли будь-яка правомірна мета діяльності держави може виправдати втручання в право особи на житло. Виходячи з мети цього конституційного положення, жодне законодавство не може тлумачитися таким чином, щоб взагалі звільнити державний орган від судового контролю за правомірністю проникнення до житла чи іншого володіння особи. На підставі викладеного Суд дійшов висновку, що, якщо подія, з приводу якої проводиться огляд, відбулась у житлі чи іншому володінні особи, на проведення такого огляду місця події поширюються вимоги, передбачені ст. 30 Конституції та відповідними положеннями статей 13, 233, 234 та 237 КПК.

Посилання прокурора на той факт, що огляд місця події може відбуватися у невідкладних випадках до внесення відомостей в ЄРДР, а звернення до суду можливо лише після такого внесення не змінює цього висновку. Суд не вбачає жодних логічних суперечностей в цих нормах або практичних труднощів у виконанні вимог негайно після огляду місця події внести відомості у ЄРДР та невідкладно звернутися до слідчого судді, якщо такий огляд було проведено у житлі та іншому володінні особи без попереднього дозволу суду¹.

Незважаючи на такі серйозні вади кримінального процесуального порядку проведення слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи на практиці серед дізнавачів, слідчих, прокурорів та суддів допустимим визнається проведення за добровільною згодою в таких місцях *огляду місця події*. Однак не завжди. Цей спосіб проникнення до житла чи іншого володіння особи зазвичай застосовується у випадку звернення власника (користувача) житла чи іншого володіння особи, а також інших осіб до правоохоронців у зв'язку з вчиненням кримінального правопорушення та виникненням необхідності у проведенні огляду місця події. Добровільний порядок проникнення до житла чи іншого володіння особи, виходячи з буквального тлумачення ч. 1 ст. 233 КПК України, не потребує дозволу суду, оскільки в цій частині статті вживається сполучник «або», що свідчить про альтернативність відповідних варіантів. Незважаючи на це, слідчі у певних випадках (зокрема за наявності «рекомендації» прокурора) звертаються до суду з клопотанням про дозвіл на проведення огляду².

Враховуючи вищезазначене, дізнавачі, слідчі досить часто йдуть на ризик і проводять огляд житла чи іншого володіння особи за наявності її добровільної згоди без ухвали слідчого судді та за відсутності невідкладних випадків. Однак наявність добровільної згоди особи, яка володіє житлом чи іншим володінням, не є безумовною підставою для задоволення клопотання дізнавача, слідчого

---

¹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 12 лют. 2019 р. у справі № 159/451/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80224144>.

² Вознюк А. А., Грига М. А., Дуда А. В. Порядок проникнення до житла або іншого володіння особи: актуальні проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 2 (119). С. 68–82.

(прокурора) про надання дозволу на проведення огляду і не впливає на рішення слідчого судді. У подальшому, намагаючись легалізувати одержані докази, дізнавачі, слідчі звертаються з клопотанням до слідчого судді за отриманням відповідної ухвали. В результаті отримання ухвали – всі докази, зібрані під час слідчої (розшукової) дії є допустимими, а отже включаються до доказової бази (зібраних у кримінальному провадженні доказів, на основі яких приймається законне рішення у кримінальному провадженні), а дії слідчого визнаються законними. Тобто втручання у права та свободи людини й громадянина відбулося без порушень законодавства.

Водночас така легалізація відповідно до закону можлива лише за наявності невідкладних випадків для проведення огляду, передбачених ч. 3 ст. 233 КПК України. Тому у разі відсутності невідкладних випадків слідчі одержують відмову у задоволенні клопотання про проведення огляду. *Наприклад, слідчим за добровільною згодою власниці житла проведено огляд будинку, під час якого виявлено та вилучено певні речі, які в подальшому визнано речовим доказом та приєднано до кримінального провадження. Після цього слідчий звернувся до суду із клопотанням про надання ухвали на проведення огляду за ч. 3 ст. 233 КПК України, однак не зазначив про існування невідкладних випадків передбачених цією кримінальною процесуальною нормою. На думку суду зазначені у клопотанні підстави як «необхідність отримання допустимих доказів та невідкладної слідчої дії, з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення даного кримінального правопорушення, отримання та вилучення предметів, що використовуються в злочинній діяльності, наявності ризику знищення чи приховування речей, які використовувались у злочинній діяльності» не є законною підставою для проникнення до житла чи іншого володіння особи, передбаченою ч. 3 ст. 233 КПК України. Тому суд відмовив у задоволенні клопотання слідчого¹.*

У разі проведення огляду місця події в житлі чи іншому володінні особи за її добровільною згодою або без такої, якщо відсутні невідкладні випадки, суб'єкти правозастосування по-різному тлумачать КПК України:

1) захисники в апеляційних та касаційних скаргах досить часто посилаються на те, що огляд місця події в житлі чи іншому володінні особи за добровільною згодою і без подальшої легалізації (звернення до слідчого судді за ухвалою) є незаконним;

2) прокурори «рекомендують» дізнавачу, слідчому, які провели такий огляд за добровільною згодою особи, яка володіє житлом чи іншим володінням, здійснити подальшу легалізацію;

3) судді, в одних випадках, підтримують дізнавачів, слідчих з їх легалізацією, а, в інших, – захисників з їхніми скаргами. Натомість Верховний

---

¹ Ухвала Деснянського районного суду м. Чернігова від 11 лют. 2020 р. у справі № 161/2080/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87543811>.

Суд змушений усіляко обґрунтувати допустимість проведення огляду місця події за добровільною згодою без подальшої легалізації.

Приклад 1. Суд першої інстанції, обґрунтовуючи допустимість протоколу огляду місця події, зазначив, що проведення такого огляду відбувалося з урахуванням нагальності в розкритті злочину та можливості заподіяння шкоди особі, яка повідомила про тяжкий злочин. Крім того, свідки показали, що до приміщення квартири їх запросив засуджений Особа-1, який був присутній при огляді. Апеляційний суд, погоджується з висновком суду першої інстанції та акцентує увагу на тому, що при вирішенні питання про допустимість доказів, отриманих у ході огляду місця події, враховується те, що в кожному конкретному випадку є можливість у кінцевому результаті втратити таку нагоду та своєчасно не зафіксувати сліди злочину, тому колегія суддів дійшла правильного висновку, що ухвала слідчого судді при отриманні дозволу на огляд помешкання засудженого Особа-1 в цьому випадку була непотрібною¹.

Приклад 2. Верховний Суд зробив висновок, що судами було вірно встановлено, що підставою для проведення огляду місця події (житла) стало повідомлення про смерть Особа-2. З метою перевірки вказаної інформації та з'ясування події, що відбулася, було здійснено огляд житлового будинку, в процесі якого виявлено труп потерпілої з ознаками насильницької смерті. Місце виявлення трупа завжди вважається місцем події незалежно від того, де настала смерть певної людини. Отже, зазначена слідча дія була невідкладною, здійснювалася з метою перевірки отриманої інформації та не потребувала попереднього дозволу суду, про що вірно зазначено в судових рішеннях².

Приклад 3. Колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду зробила висновок, що доводи засудженого про недопустимість як доказу протоколу огляду місця події, оскільки судом не надано відповідного дозволу для проведення вказаної слідчої дії, не ґрунтуються на вимогах закону. Ця слідча дія законна, оскільки проводився огляд місця події, тобто огляд місця вчинення злочину, а не огляд житла³.

На практиці мають місце ситуації, коли правоохоронці, намагаючись здійснити ефективне розкриття та розслідування кримінального правопорушення, замість огляду місця події в житлі чи іншому володінні особи фактично проводять обшук. Необхідність у проведенні обшуку може існувати з

---

¹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 13 берез. 2018 р. у справі № 541/655/15-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72850659>.

² Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 05 верес. 2019 р. у справі № 518/203/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84152931>.

³ Постанова Колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 01 лют. 2018 р. у справі № 51-230 км 18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72044311>.

самого початку проведення слідчої (розшукової) дії або ж виникнути під час її проведення. У таких ситуаціях обшук маскують під огляд місця події. У такому випадку огляду місця події слід легалізувати (узаконити) шляхом звернення з клопотанням до слідчого судді за ухвалою про дозвіл на огляд. До такого огляду добровільний порядок не застосовується. Огляд місця події фактично в таких випадках перетворюється на обшук у невідкладних випадках, однак назву свою слідча (розшукова) дія не змінює.

Верховний Суд неодноразово визнавав неприпустимість проведення обшуку під виглядом огляду місця події, оскільки таким чином нівелюються вимоги судового контролю, передбачені ст. 233, ч. 2 ст. 234 КПК України.

Певною мірою це обумовлено тим, що огляд місця події та обшук – схожі між собою слідчі (розшукові) дії.

На практиці обшук маскують під оглядом, зазначаючи, що виявлені речі «відкрито знаходилися на підлозі під столом у спальній кімнаті»¹. При огляді, на відміну від обшуку, не можуть застосовуватися активні примусові пошукові дії². Наприклад, Верховний Суд, оцінивши огляд місця події у домоволодінні Особа-3 (справа № 266/4000/14-к) зазначив, що під час цієї слідчої дії відкривалися панелі розташовані на стелі, оглядалися вбудовані у стіну шафки та інші меблі, що є ознакою обшуку. Тому за обставин цієї справи проведений органами досудового розслідування огляд місця події фактично є обшуком³.

З огляду на те, що на практиці добровільний порядок проникнення до житла чи іншого володіння особи не поширюється на обшук, робота дізнавачів, слідчих у певних випадках паралізована. Вони не можуть проникнути до житла чи іншого володіння особи з метою обшуку за наявності добровільної згоди особи, яка володіє житлом або іншим володінням без ухвали слідчого судді або за відсутності невідкладних випадків, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення.

---

¹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 17 берез. 2021 р. у справі № 521/13711/15-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95708471>.

² Лучко О. А. Співвідношення огляду з обшуком у кримінальному досудовому провадженні. *Європейські перспективи*. 2020. № 3. С. 117–121. doi: <https://doi.org/10.32782/EP.2020.3.17>.

³ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 26 лют. 2019 р. у справі № 266/4000/14-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80304896>.

2. Проникнення до житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді

Таке проникнення відбувається, зазвичай, коли відповідна особа не надає добровільну згоду на такі дії або існує висока ймовірність того, що не надасть, а також, коли відсутні підстави для проникнення до житла у невідкладних випадках, або коли слідча (розшукова) дія повинна бути проведена на підставі ухвали слідчого судді, незалежно від згоди власника на її проведення у його житлі чи іншому володінні (обшук, огляд).

У такому випадку перед проникненням необхідно обов'язково отримати ухвали слідчого судді на проведення обшуку житла або іншого володіння особи. Для отримання такої ухвали, слідчий (дознавач) за погодженням з прокурором, або прокурор складає клопотання про проведення огляду чи обшуку. У клопотанні обґрунтовує необхідність проведення вказаної слідчої (розшукової) дії. До клопотання також мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими прокурор, слідчий обґрунтовує доводи клопотання, а також витяг з ЄРДР щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання (ст. 234 КПК України).

Якщо необхідно провести невідкладний обшук і дозволяють обставини слідчий може винести постанову про його проведення, в порядку, передбаченому ст. 233 КПК України. В такій постанові обов'язково вказується мета обшуку та невідкладний випадок, що спонукав до проведення цієї слідчої (розшукової) дії без ухвали слідчого судді. Така постанова пред'являється особі, у приміщенні чи володінні якої має проводитися обшук. Після проведення обшуку, складається протокол та готується клопотання про його легалізацію.

У тому випадку, коли отримано ухвалу слідчого судді на проведення огляду місця події, однак на місці події виникає необхідність у проведенні обшуку, слідчий має після його проведення підготувати клопотання та отримати ухвалу на проведення обшуку, для легалізації (узаконення) таких дій, що пов'язані з проникненням до житла чи іншого володіння особи. У клопотанні слідчий повинен обов'язково вказати те, який невідкладний випадок спонукав його до проведення слідчої (розшукової) дії у такий спосіб.

Приклад. До Ківерцівського районного суду Волинської області звернувся слідчий СВ Ківерцівського ВП ГУНП у Волинській області ОСОБА_2 за погодженням начальника Ківерцівського відділу Маневицької місцевої прокуратури Волинської області ОСОБА_3 на підставі матеріалів кримінального провадження, внесеного до ЄРДР за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 160 КК України, з клопотанням про надання дозволу на проведення огляду квартири за адресою: АДРЕСА_1, яка на праві власності належить ОСОБА_4, де фактично проживає ОСОБА_5, з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення вказаного кримінального правопорушення, відшукування зрадць вчинення кримінального

правопорушення, а також виявлення та фіксації слідів злочину, зокрема вилучення 31900 грн, що належать ОСОБА_5, мотивуючи його тим, що 10.04.2019 р. до Ківерцівського ВП ГУНП у Волинській області надійшло повідомлення від громадянина ОСОБА_6 про те, що невстановлена особа, знаходячись в приміщенні Будинку культури за адресою: АДРЕСА_2, здійснювала виплату коштів особам, які проводили агітацію за окремого кандидата на виборах Президента України, тим самим, на думку заявника, здійснювала підкуп виборців.

В обставині, яка склалась, з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення вказаного кримінального правопорушення, відшукання знаряддя вчинення кримінального правопорушення та виявлення і фіксації слідів злочину, 11.04.2019 р. було проведено огляд місця події (квартири) за адресою: АДРЕСА_2, під час якого виявлено 31 900 грн.

В подальшому вищевказані грошові кошти було вилучено з метою перевірки законності їх походження та мети їх використання, встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення з метою повного, швидкого та неупередженого дослідження обставин вчиненого злочину, одержання доказів, встановлення осіб, які причетні до його вчинення.

В органа досудового розслідування є достатні підстави вважати, що вищевказані грошові кошти є знаряддям та предметом кримінального правопорушення.

У зв'язку із викладеним та враховуючи невідкладність проведення огляду квартири у зв'язку з виникненням загрози знищення або приховання знаряддя та слідів злочину, які мають доказове значення у даному кримінальному провадженні, у порядку ч. 3 ст. 233 КПК України без ухвали слідчого судді було проведено огляд місця події.

Заслухавши думку слідчого та прокурора, беручи до уваги вищевикладене та враховуючи, що у матеріалах кримінального провадження вбачається наявність достатніх підстав вважати, що вказані речі мають суттєве значення для встановлення важливих обставин у кримінальному провадженні, суд вважає за необхідне надати дозвіл на проведення огляду квартири за адресою: АДРЕСА_2, який було проведено 10 квітня 2019 р.

Суд не вбачає порушень вимог ч. 3 ст. 233 КПК України щодо невідкладного звернення з клопотанням про проведення огляду до слідчого судді, оскільки огляд закінчено о 07 год. 55 хв. 11 квітня 2019 року, а клопотання було здане на відділення пошти о 18 год. 14 хв. цього ж дня¹.

Водночас, якщо огляд певного володіння особи не пов'язаний з проникненням до нього, то непотрібно ні ухвали слідчого судді, ні добровільної згоди цієї особи. Наприклад, як убачається з матеріалів кримінального провадження, зокрема протоколу огляду місця події (ДТП) слідчий провів огляд

---

¹ Ухвала Ківерцівського районного суду Волинської області від 12 квітня 2019 р. у справі № 158/967/19. Провадження № 1-кв/0158/310/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81112815>.

автомобілів, у результаті якого було встановлено зовнішні пошкодження цих автомобілів. При цьому під час огляду автомобілів з них нічого не вилучалося. Наведене свідчить, що метою цього огляду була фіксація слідів кримінального правопорушення шляхом візуального обстеження обох транспортних засобів як предметів, що зберегли на собі його сліди, без проникнення до них чи вилучення з цих автомобілів будь-яких предметів. За таких обставин зазначені огляди не носили ознак примусової слідчої дії, не були пов'язані із проникненням в інше володіння особи, не порушували недоторканості іншого володіння особи (у даному випадку - транспортних засобів), а тому одержання ухвали слідчого судді, а також згоди власників транспортних засобів на їх проведення не було потрібно¹.

Важливим також є той процесуальний факт, що у разі отримання ухвали слідчого судді на обшук, її дія розповсюджується лише на те приміщення, яким безпосередньо користується особа, в якій здійснюється обшук. Так, Верховний Суд, розглядаючи кримінальну справу вказав на порушення процесуального законодавства щодо проведення обшуку житла без правової на те підстави, вказавши, що власник квартири не має права надавати дозвіл на огляд тієї частини помешкання, яку винаймає орендар. Проведення цієї слідчої дії без ухвали слідчого судді чи дозволу особи, яка на правових підставах фактично користувалася цим помешканням, було порушенням права останнього на недоторканість житла².

Отже проведення огляду частини житла, що перебуває у наймі, за згодою його власника, але за відсутності згоди користувача, є безумовним порушенням права цієї особи на недоторканість житла, що має наслідком недопустимість доказів, здобутих під час цієї слідчої дії³.

На підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 КПК України, можна також провести таку негласну слідчу (розшукову) дію як обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи шляхом таємного проникнення в них, у тому числі з використанням технічних засобів (ст. 267 КПК України).

---

¹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 06 квіт. 2021 р. у справі № 734/3592/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96179805>.

² Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 31 жовт. 2019 р. у справі № 346/7477/13-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85542842>.

³ Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо недопустимості доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogljad_KKS_VS.pdf.

3. Проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді у невідкладних випадках із подальшим отриманням такої ухвали після проникнення

Третій порядок проникнення можливий за наявності невідкладних випадків, пов'язаних з:

1) врятуванням життя людей та майна (наприклад, у випадку підтверженого факту захоплення заручників, позбавлення волі або викрадення людини, погрози вбивством, загрози знищення майна, яке може бути предметом, знаряддям чи засобом вчинення кримінального правопорушення тощо);

2) з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення (наприклад, переслідування злочинця, який щойно вчинив кримінальне правопорушення (ст. 207-208, 298² КПК України) або під час виконання ухвали про затримання особи з метою доставки її до суду для обрання міри запобіжного заходу (ст. 188 КПК України).

У випадку реалізації третього порядку проникнення до житла чи іншого володіння особи, прокурор, слідчий, дізнавач за погодженням із прокурором зобов'язаний *невідкладно*¹, вже після здійснення таких дій звернутися до слідчого судді із клопотанням про проведення обшуку або огляду, однак не інших процесуальних дій (наприклад, клопотання про тимчасовий доступ до володіння особи, подане до суду після обшуку, проведеного без ухвали слідчого судді, не є виконанням обов'язку звернутися з клопотанням про проведення обшуку, що зумовлює недопустимість протоколу обшуку як доказу²). Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами ст. 234 КПК України, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно були наявні підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді. Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого, дізнавача про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, встановлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому ст. 255 КПК України (ч. 3 ст. 233 КПК України).

Відтак, спочатку складається протокол про проведення огляду чи обшуку, до якого в подальшому мають бути додані клопотання та ухвала про дозвіл на

---

¹ Невідкладно означає негайно, тобто відразу після проникнення і проведення у зв'язку з цим необхідних процесуальних дій. Слідчий відразу після складання, наприклад, протоколу огляду чи обшуку повинен підготувати відповідне клопотання і звернутися з ним до слідчого судді. На практиці підготовка такого клопотання потребує певного часу: від декількох годин до доби.

² Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 25 верес. 2018 р. у справі № 623/4131/15-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76812124>.

проведення цієї слідчої (розшукової) дії. Ці процесуальні документи додаються до матеріалів кримінального провадження.

Однією з помилок, які призводять до неприйняття судом результатів обшуку як доказу в провадженні через недоліки та помилки в оформленні та складанні протоколу цієї слідчої дії є відсутність вказівки на конкретні підстави, які надають право проведення обшуку без ухвали слідчого судді (відповідно до ч. 3 ст. 233 КПК України)¹.

Допустимість проникнення до житла в позасудовому порядку зумовлюється його невідкладним характером, тобто умовою крайньої необхідності, за якою шкода, що відвертається, є більшою або співмірною шкоді, яка завдається самим проникненням. При цьому, якщо позитивного результату можна досягти іншим способом, не пов'язаним із застосуванням обмеження конституційного права людини, то реалізується останній².

Лише наявність встановлених та перевірених фактів, що вказують на невідкладність таких випадків, а також впевненість у тому, що дійсно, провівши відповідні процесуальні дії у певному житлі чи іншому володінні особи, безсумнівно буде отримано необхідний результат є сигналом до того, що можна починати невідкладний огляд чи обшук. *Наприклад, до чергової частини Шепетівського ВП ГУНП в Хмельницькій області надійшло повідомлення про те, що в приміщенні за адресою: АДРЕСА_4, виявлено зал для заняття гральним бізнесом, у якому функціонують ігрові автомати. На підставі ч. 3 ст. 233 КПК України, з метою збереження майна, яке є знаряддям, засобом та предметом злочину, та яке могло бути знищене, слідчий, у провадженні якого перебувало кримінальне провадження за фактом заняття гральним бізнесом, увійшов у приміщення за вказаною адресою, в якому виявлено комп'ютери, ігрові столи, гральні карти, грошові кошти та інші майна, за допомогою якого незаконно функціонував гральний бізнес та провів огляд. Після цього слідчий звернувся до суду з клопотанням про проведення огляду в порядку здійснення обшуку на підставі ч. 3 ст. 233 КПК України, яке було задоволене слідчим суддею³.*

Часто мають місце випадки, коли дізнавачі, слідчі ігнорують вказані вимоги, а тому після проведення огляду чи обшуку не можуть отримати ухвалу слідчого судді. Як результат – отримані докази визнають недопустимими і може йти мова про притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Обов'язковим для здійснення проникнення до житла за відсутності судового рішення є формування і обґрунтування висновку, що саме з цим

---

¹ Грига М. А. Деякі процесуальні та тактичні недоліки під час організації і проведення обшуку. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 196.

² Пороцько В. В. Правові засади проникнення до житла в позасудовому порядку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 61–62. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-9/12>.

³ Ухвала Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області від 02 черв. 2020 р. у справі № 688/1086/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89608469>.

житлом пов'язані загрози життю людей та майну або що саме в ньому знаходиться особа, яка переслідується за підозрою у вчиненні злочину. У кожному випадку вчинення дій, пов'язаних із проникненням, така підстава має бути встановлена, обґрунтована і відображена в документах фіксації, якими в кримінальному провадженні є протокол обшуку (або огляду) та наступне клопотання до суду про його проведення¹.

Загалом, на сьогодні на законодавчому рівні не надані чіткі роз'яснення для визначення поняття «невідкладні випадки», про які йдеться у ч. 3 ст. 233 КПК України.

Один із невідкладних випадків, пов'язаний з *врятуванням майна*. Його тлумачення на практиці є неоднозначним. В одному випадку слідчий послався на необхідність «збереження майна, яке є знаряддям, засобом та предметом злочину, та яке могло бути знищене» і його клопотання слідчий суддя задовольнив², а, в другому – слідчий з поміж іншого зазначив про «ризик знищення речей, які використовувались у злочинній діяльності» і в задоволенні такого клопотання було відмовлено³. У зв'язку з цим виникає запитання, чи охоплюється невідкладним випадком ризик знищення речей, які використовувались у злочинній діяльності. Якщо взяти до уваги той факт, що особи, які вчиняють кримінальні правопорушення, часто намагаються знищити речі, які були предметом, знаряддям чи засобом вчинення кримінально протиправного діяння і в подальшому можуть бути визнані речовинами доказами, то така загроза безумовно існує.

Ще один невідкладний випадок пов'язаний *«з метою безпосереднього переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення»*, що також викликає неоднозначні трактування. З одного боку «безпосереднє» переслідування можливе тільки відразу після того, як відповідна особа скоїла злочин, а особа, яка її переслідує, натикається на перепони під час її затримання через те, що підозрюваний переховується у відповідному житлі чи іншому володінні особи⁴. З іншого – у ч. 3 ст. 233 КПК України йдеться про «безпосереднє переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення». У даному випадку безпосередність стосується переслідування особи, а не часу, який минув з моменту вчинення кримінального правопорушення. Особу можуть переслідувати як відразу після

---

¹ Породько В. В. Правові засади проникнення до житла в позасудовому порядку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 61. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-9/12>.

² Ухвала Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області від 02 черв. 2020 р. у справі № 688/1086/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89608469>.

³ Ухвала Деснянського районного суду м. Чернігова від 11 лют. 2020 р. у справі № 161/2080/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87543811>.

⁴ Атаманов О. М. Проникнення заради доказів. Закон і бізнес. 2019. № 38 (1440). URL: https://zib.com.ua/ua/print/139378-chomu_kozhen_7-iy_nevidkladniy_obshuk_mozhe_bude_pidstavoyu_html.

вчинення кримінального правопорушення, так і значно пізніше – через декілька днів, тижнів чи навіть місяців, наприклад, у разі необхідності затримання з метою приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. У таких випадках затримання відбувається на підставі ухвали про дозвіл на затримання підозрюваного з метою приводу. Щодо затримання осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, без ухвали, то воно дійсно має бути «безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні» (п. 2 ч. 2 ст. 207 КПК України), або «якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення» (п. 1 ч. 1 ст. 208 КПК України), або «якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин» (п. 2 ч. 1 ст. 208 КПК України), або «відмовляється виконувати законну вимогу уповноваженої службової особи щодо припинення кримінального проступку або чинить опір», «намагається залишити місце вчинення кримінального проступку», «під час безпосереднього переслідування після вчинення кримінального проступку не виконує законних вимог уповноваженої службової особи» (п. 1, 2, 3 ч.1 ст. 298² КПК України). Усе залежить від того, чи є ухвала на затримання особи.

Відтак затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, без ухвали можлива в будь-якому місці, зокрема і житлі, однак лише безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного її переслідування. Водночас за наявності дозволу суду на затримання у формі ухвали таке затримання може відбуватися в будь-який час незалежно від часу, який минув з моменту вчинення кримінального правопорушення. Тобто правоохоронці через певний проміжок часу (тиждень, місяць) могли встановити особу, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, і розпочати її переслідування під час якого вона сховалася у житлі чи іншого володінні особи. Не маючи часу отримати дозвіл на проникнення до житла, оскільки особа може втекти, правоохоронці на підставі ч. 3 ст. 233 КПК України можуть проникнути до житла, затримати там особу та провести обшук.

Проведення обшуку в невідкладних випадках може бути здійснене як за добровільної згоди власника або користувача житла чи іншого володіння особи, так і без неї. Водночас, навіть за відсутності добровільної згоди власника житла суд може надати ухвалу на проведення обшуку, який вже відбувся, якщо вважатиме, що у наданих дізнавачем, слідчим матеріалах достатньо обґрунтованою є невідкладність проведення слідчої (розшукової) дії.

4. Затримання уповноваженою службовою особою в житлі чи іншому володінні особи

У практичній діяльності правоохоронних органів трапляються випадки, коли існує необхідність проникнення до житла чи іншого володіння особи у зв'язку з необхідністю затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Фактично це різні дії, тому мають бути підстави для вчинення кожної з них, однак у вказаній ситуації вони проводяться одна за одною. Проведення вказаних дій підлягає обов'язковій процесуальній фіксації.

Підстави затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, різняться залежно від того хто здійснює затримання. Якщо це громадяни, які не є працівниками правоохоронних органів, то тут все просто вони керуються положеннями ч. 2, 3 ст. 207 КПК України, які надають право затримувати кожному, хто не є уповноваженою службовою особою. Щодо затримання правоохоронцями ситуація значно складніша. В законодавстві чітко не визначено хто є уповноваженою службовою особою, яка має право затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину. Аналіз положень ч. 6 ст. 191 та ч. 3 ст. 207 КПК України¹ дає підстави стверджувати, що уповноважена службова особа, це особа, якій законом надане право здійснювати затримання. У зв'язку з цим виникає запитання яким саме законом? Ймовірно тут йдеться про будь-який закон, а не лише КПК України. На підтвердження цієї тези варто зазначити, що якщо законодавець в статтях КПК України хоче посперитися на цей кодекс, то застосовується термін «цим Кодексом». Прикладом закону, який надає право правоохоронцям затримувати може слугувати Закон України від 02 липня 2015 року «Про Національну поліцію». Відповідно до ч. 1 ст. 37 цього Закону поліція уповноважена затримувати особу на підставах, у порядку та на строки, визначені Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також іншими законами України. Таким чином зазначена стаття відсилає до положень інших нормативно-правових актів, зокрема КПК України. Водночас аналіз окремих повноважень поліції свідчить про те, що вони можуть стосуватися затримання. Поліція зокрема припиняє дії, пов'язані із вчиненням кримінального правопорушення, вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального правопорушення (п. 3, 4 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»). У зв'язку з цим у рапорті, який готується працівником поліції, зазначається про те, що затримання відбувалося на підставі ст. 23, 37 Закону України від 02 липня 2015 року «Про Національну поліцію».

На підтвердження того, що до уповноважених службових осіб, яким надано право здійснювати затримання належать усі працівники поліції, а не

---

¹ У ч. 6 ст. 191 та ч. 3 ст. 207 КПК України закріплено одне й те саме визначення. У зв'язку з цим виникає запитання навіщо надавати повторне визначення одного й того ж терміну в одному й тому ж кодексі.

лише слідчі, слід зазначити, що відповідно до листа Офісу Генерального Прокурора «Щодо дотримання вимог Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Кримінального процесуального кодексу України під час затримання особи» № 13/4-565 вих-328 окв – 20 від 17.08.2020 «уповноважена службова особа» визнається родовим поняттям, що включає в себе як слідчого, так і інших працівників правоохоронних органів, яким відповідними законами надано право на здійснення затримання. До таких працівників, зокрема, належать всі інші працівники поліції - патрульна поліція, оперативні підрозділи, дільничні офіцери поліції, тощо, а також працівники інших правоохоронних органів наділених правом на затримання осіб, що визначене спеціальним законодавством, яким вони користуються у своїй діяльності (Закон України «Про державну прикордонну службу України», Закон України «Про Національну гвардію України», Закон України «Про Службу безпеки України», Закон України «Про національне антикорупційне бюро України», Закон України «Про Державне бюро розслідувань» тощо).

Однак, ч. 3 ст. 208 КПК України вказує на те, що уповноважена службова особа, слідчий, прокурор може здійснити обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених КПК України. Разом із тим, у ч. 1 ст. 236 КПК України зазначається, що ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи може бути виконана слідчим чи прокурором.

Саме такий виклад у КПК України призводить до того, що в практичній діяльності дотримуються того правила, що до уповноважених службових осіб, які мають право здійснювати процесуальне затримання без ухвали слідчого судді, належать виключно працівники органів досудового розслідування, прокурор. Це певною мірою обумовлено також і тим фактом, що в інших працівників правоохоронних органів, на відміну від слідчого, прокурора відсутнє право на складання протоколу про затримання, а тому без слідчого чи прокурора вони його не складають. Отже, виходячи із вищесказаного, можна зробити висновки, що фізичне затримання чи затримання за наказом можуть здійснювати всі працівники поліції, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», а також працівники інших правоохоронних органів. Здійснювати ж фізичне затримання чи затримання за наказом, а також процесуально оформляти ці дії шляхом складання протоколу затримання, мають право лише слідчий чи прокурор. Все це стосується саме тимчасового затримання без ухвали слідчого судді.

Дана позиція підтверджується Постановою Верховного Суду від 15 червня 2021 року в справі № 204/6541/16-к, в якій визначено, що «37. На підставі аналізу законодавства можна зробити висновок, що термін «уповноважена службова особа» включає, у тому числі, поліцейських патрульної або інших служб поліції (ст. 37 Закону України «Про Національну поліцію»); військовослужбовців Служби правопорядку (ст. 7 Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України»), Національної гвардії України (ст. 13 Закону України «Про Національну гвардію

України»), Управління державної охорони України (ст. 18 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»); службових осіб органів Державної прикордонної служби України (ст. 20 Закону України «Про Державну прикордонну службу України»), Служби безпеки України (ст. 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність»), розвідувальних органів (ст. 47 Закону України «Про розвідку»), служби судової охорони (ст. 162 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») тощо.

Виходячи з наведеного, Суд робить висновок, що патрульний поліцейський, який знаходиться при виконанні своїх службових обов'язків, є уповноваженою службовою особою в значенні ст. 208 КПК, який вправі здійснювати затримання відповідно до вимог цього положення¹.

Затримання за ухвалою слідчого судді можуть здійснювати не лише слідчі, прокурори, а й інші працівники правоохоронних органів, які виконують вказану ухвалу. В даному випадку останні також не здійснюють процесуального оформлення вказаної дії, а фактично виконують прийняте уповноваженою особою (слідчим суддею) рішення, тобто знову ж здійснюють затримання за наказом чи фізичне затримання.

Рішення ж про затримання у вказаному випадку приймає слідчий суддя, суд. Дізнавач, слідчий, прокурор може клопотати про здійснення такого затримання, в рамках розслідування кримінального провадження.

За загальним правилом (ч. 1 ст. 207 КПК України) ніхто не може бути затриманий без ухвали слідчого судді, суду, крім випадків, передбачених КПК України.

Відповідно до ч. 1 ст. 208 КПК України уповноважена службова особа має право *без ухвали* слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

- 1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;
- 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;
- 3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України;
- 4) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, передбаченого статтями 255, 255-1, 255-2 КК України.

---

¹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 15 чер. 2021 р. у справі № 204/6541/16-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97736430>

Відповідно до ч. 2 ст. 208 КПК України уповноважена службова особа має право *без ухвали* слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виключно у випадку, якщо підозрюваний не виконав обов'язки, покладені на нього при обранні запобіжного заходу, або не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує¹.

Не зважаючи на чітку вказівку вичерпного переліку правових підстав затримання, у практичній діяльності не одиничними є випадки порушення зазначеного у законодавстві порядку затримання.

Так, як правильно встановив місцевий суд, начальник відділення слідчого відділу вчинив дії, які призвели до завідомо незаконного затримання особи: в порядку ст. 40 КПК України надав доручення оперативному підрозділу про встановлення місця знаходження особи, доставлення її до службового приміщення УМВС України в одній з областей. При цьому жодних даних, передбачених ст. 208 КПК України, для затримання особи не було.

З урахуванням займаної правоохоронцем посади, яка передбачала наявність відповідної освіти та досвіду роботи, немає підстав вважати, що, даючи зазначене доручення, а згодом складаючи протокол про затримання особи, начальник відділення не усвідомлював протиправності своїх дій, не передбачав настання суспільно небезпечних наслідків у виді незаконного затримання особи, та що ці дії не були спрямовані на досягнення саме такого результату.

Адже згідно зі ст. 209 КПК України з моменту, коли особа силою чи через підкорення наказу змушена залишатися поряд з уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою, вона є затриманою. Даючи доручення про доставку особи до службового приміщення, начальник відділення не міг не усвідомлювати, що воно може бути виконане тільки в один із способів, зазначених у згаданій нормі закону, що фактично і відбулося згодом. Пізніше на підтвердження цього незаконного затримання правоохоронець склав протокол за відсутності жодної з підстав, передбачених ст. 208 КПК України.

Отже, як результат вищезазначеного, дії поліцейського було кваліфіковано за ч. 1 ст. 371 КК України².

Відповідно до ст. 30 Конституції України кожному гарантується недоторканність житла, не допускається проникнення до житла чи до іншого

---

¹ Вознюк А., Дуда А., Арешонков В. Затримання уповноваженою службовою особою в житлі чи іншому володінні особи: актуальні проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 4 (121). С. 9–10. doi: <https://doi.org/10.33270/01211214.7>.

² Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 09 квіт. 2020 р. у справі № 752/7047/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88790848>.

володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. І лише у невідкладних випадках слідчий, дізнавач, прокурор мають право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи. Ці невідкладні випадки пов'язані із врятуванням життя людей, майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення,

Ці конституційні норми з точки зору охорони прав і свобод людини мають принципово важливе значення, тому в Кримінальному процесуальному кодексі України вони закріплюються як засади судочинства¹.

Затримання особи, яка перебуває в житлі чи іншому володінні особи, а отже й проникнення до такого житла саме задля затримання, можливе в таких випадках:

- 1) за наявності добровільної згоди особи, яка володіє житлом чи іншим володінням особи на проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- 2) на підставі ухвали слідчого судді про дозвіл на проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- 3) без ухвали слідчого судді у невідкладних випадках із подальшим отриманням такої ухвали після проникнення до житла чи іншого володіння особи.

Якщо є дозвіл особи, власника житла чи іншого володіння особи, або ухвала на проникнення, то в проведенні затримання особи, яка перебуває в житлі чи іншому володінні особи за наявності законних підстав для такого затримання, немає процесуальних перешкод.

Разом із тим, *вироком суду першої інстанції ОСОБА_2 визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК. Ухвалою апеляційного суду зазначений вирок залишено без змін. У касаційній скарзі засуджений ставить питання про недопустимість як доказів даних протоколу огляду службового кабінету, проведеного за відсутності його добровільної згоди та без отримання дозволу слідчого судді. За результатами розгляду касаційної скарги ВС скасував ухвалу апеляційного суду та призначив новий розгляд в суді апеляційної інстанції, зазначивши таке. Відповідно до вимог ст. 13 КПК не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим судовим рішенням, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Згідно з ч. 1 ст. 233 КПК ніхто не має права проникнути до житла чи іншого володіння особи з будь-якою метою, інакше як лише за добровільною згодою особи, яка ним володіє, або на підставі ухвали слідчого судді, крім випадків, установлених частиною третьою цієї статті. Тобто законодавцем, окрім можливості проникнення до житла чи іншого володіння особи на підставі судового рішення, передбачено іншу процесуальну гарантію захисту прав особи, а саме можливість проникнути до житла чи іншого володіння особи за добровільною згодою*

---

¹ Кононець В.П. Актуальні проблеми процесуального порядку проникнення до житла громадян на законних підставах працівниками Національної поліції. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/3_2016/part_1/22.pdf.

особи, яка ним володіє. З матеріалів кримінального провадження убачається, що з клопотанням про дозвіл на обшук чи відповідно огляд службового кабінету ОСОБА_2 сторона обвинувачення до слідчого судді не зверталась. При цьому посилання на відсутність заперечень з боку ОСОБА_2 щодо проведення такого огляду не свідчить про добровільну згоду ОСОБА_2 на проведення вказаної слідчої дії та не є процесуальною гарантією забезпечення права обвинуваченого на захист. Вказане залишилось без уваги суду апеляційної інстанції, який безпідставно погодився з висновком суду першої інстанції про допустимість в якості доказу даних протоколу огляду службового кабінету.

Тобто, відсутність заперечень обвинуваченого щодо проведення огляду його володіння не свідчить про добровільну згоду на проведення вказаної слідчої дії та не є процесуальною гарантією забезпечення права обвинуваченого на захист, що зумовлює недопустимість доказів, отриманих під час слідчої дії¹.

Огляд житла чи іншого володіння особи може бути проведено за добровільною згодою особи, яка ним володіє, за умови, що були наявні процесуальні гарантії, які захищали здатність особи висловлювати свою справжню думку при наданні такої згоди. Так, з матеріалів кримінального провадження бачається, що житло, до якого ОСОБА_2 проник і вчинив розбій, розташоване за адресою: АДРЕСА_3. 24 липня 2017 року після прибуття працівників поліції за вищевказаною адресою потерпіла ОСОБА_3 надала письмову згоду на огляд житла, власником якого вона є, з метою фіксації обставин вчинення кримінального правопорушення. Після отримання зазначеного дозволу слідчим було проведено огляд місця події та складено відповідний протокол від 24 липня 2017 року. Наведені обставини не ставлять під сумнів добровільність такої згоди, оскільки були наявні всі процесуальні гарантії, які захищали здатність ОСОБА_3 висловлювати свою справжню думку. Виходячи із аналізу кримінальних процесуальних норм, які містяться у ч. 1 ст. 233, ч. 2 ст. 234 та ч. 2 ст. 237 КПК, колегія суддів дійшла висновку, що огляд житла чи іншого володіння особи може бути проведено за добровільною згодою особи, яка ним володіє, за умови, що були наявні процесуальні гарантії, які захищали здатність особи висловлювати свою справжню думку при наданні такої згоди.

Виклик поліції та повідомлення інших осіб про вчинення злочину на території домоволодіння особи свідчить про добровільну згоду на проникнення до домоволодіння та виключає визнання отриманих доказів недопустимими з підстави відсутності такої згоди. Так, відповідно до Постанови Колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду ВС, відповідно до встановлених судом фактичних обставин справи, саме обвинувачений ОСОБА_2 повідомив про подію сільського голову ОСОБА_5 та свого сусіда ОСОБА_8. При цьому він був ініціатором того, щоб викликати швидку допомогу та поліцію, а тому згідно з ч. 1 ст. 233 КПК це розцінюється як його

---

¹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 21 січ. 2020 р. у справі № 756/8425/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87053575>.

добровільна згода на проникнення до домоволодіння. Вищенаведене спростовує і доводи захисника про те, що протокол огляду місця події є недопустимим доказом з підстав порушення вимог ст. 233 КПК¹.

Однак як бути у ситуації, якщо є законні підстави для затримання, однак відсутня ухвала слідчого судді та дозвіл особи, яка володіє житлом чи іншим володінням особи? У даному випадку слід встановити як законні підстави для затримання кореспондуються із підставами для проникнення до житла чи іншого володіння особи у невідкладних випадках.

Одним із невідкладних випадків, який надає право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи, є випадок, пов'язаний з **безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення** (ч. 3 ст. 233 КПК України).

Безпосереднє переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, очевидно може стосуватися особи, підозрюваної у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у вигляді позбавлення волі, лише у випадках, якщо:

1) її застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення (п. 1 ч. 1 ст. 208 КПК України);

2) безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин (п. 2 ч. 1 ст. 208 КПК України);

3) є обґрунтовані підстави вважати, що можлива її втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності за умови, що вона підозрюється у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України або у вчиненні злочину, передбаченого статтями 255, 255¹, 255² КК України (п. 3-4 ч. 1 ст. 208 КПК України);

4) під час безпосереднього переслідування після вчинення кримінального проступку особа не виконує законних вимог уповноваженої службової особи (п. 3 ч. 1 ст. 298² КПК України). Тобто усі ці випадки охоплюються безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення (ч. 3 ст. 233 КПК України), а тому за їх наявності затримання можливе у житлі чи іншому володінні особи.

У таких ситуаціях не має значення чи це житло чи інше володіння належить злочинцю чи іншій особі, яка можливо не причетна до вчинення кримінального правопорушення. Таке житло чи інше володіння може бути місцем, де особа вчинила кримінальне правопорушення чи замах на його

---

¹ Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо недопустимості доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogljad_KKS_VS.pdf.

вчинення, місцем, в якому така особа намагалась переховуватися, або ж через яке намагалась втекти після вчинення кримінального правопорушення¹.

Відтак, затримання особи, безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення є повністю законним та ніяких додаткових дій не потребує. А от проникнення до житла, приміщення чи іншого володіння особи у вказаному випадку потребує обов'язкової легалізації (отримання ухвали на проведення вказаних дій, фактично вже після їх проведення), тому що воно буде супроводжуватися проведенням слідчої (розшукової) дії – оглядом місця події чи обшуком.

Ще одними із невідкладних випадків, що надають право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи, є **врятування життя та майна**. Тобто, може йтися про випадки замаху на вчинення кримінального правопорушення, що несуть загрозу життю, здоров'ю осіб, майну, або ж вчинення дій, що можуть знищити чи пошкодити докази.

У ч. 2 ст. 237 КПК України зазначено, що огляд житла чи іншого володіння особи, здійснюється згідно з правилами КПК України, передбаченими для обшуку житла чи іншого володіння особи. Що також вказує на те, що процесуально оформляти вказані дії можуть слідчі, прокурори.

Безпосереднє переслідування в ч. 3 ст. 233 КПК України означає, що особу, яка підозрюється у вчиненні злочину, можуть затримати як відразу після вчинення злочину, так і через певний час, зокрема у випадку якщо її переслідування було **безперервним**. Фактично безперервне переслідування є одним із варіантів безпосереднього переслідування, а тому логічно що його застосовують і для тлумачення положень ст. 208 КПК України (затримання уповноваженою службовою особою) та ч. 3 ст. 233 КПК України (проникнення до житла чи іншого володіння особи у невідкладних випадках), хоча термін «безперервно» згадується лише у п. 2 ч. 2 ст. 207 КПК України.

Здійснюючи безперервне переслідування уповноважені службові особи, фактично не обмежені у часі, головне щоб переслідування не припинялося. Наприклад, особу можуть переслідувати безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення і затримати протягом 10-15 хвилин, 1-2 годин чи навіть через декілька діб. У процесі безперервного переслідування особи, які підозрюються у вчиненні злочину, можуть уникати затримання за рахунок постійної зміни місця перебування. У таких випадках працівники оперативних підрозділів вказують на такі обставини у рапорті, після чого здійснюють дії, направлені на встановлення місця знаходження та затримання зазначених осіб.

У ч. 1 ст. 234 КПК України зазначено, що однією з цілей проведення обшуку є встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб. Тобто, з моменту встановлення місця перебування такої особи слідчий складає і протокол

---

¹ Вознюк А., Дуда А., Арешонков В. Затримання уповноваженою службовою особою в житлі чи іншому володінні особи: актуальні проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 4 (121). С. 10–11. doi: <https://doi.org/10.33270/01211214.7>.

обшуку. Однак, обшук як слідча (розшукова) дія може бути проведено після внесення даних до ЄРДР.

Отже, застигнувши злочинця на місці події, дізнавачі, слідчі і детективи опиняються фактично «застигнутими за межами можливостей» юридично визначених дій, бо в них не відкрито кримінальне провадження, а закон не просто дозволяє, а й вимагає таку особу затримувати¹.

У практичній діяльності правоохоронці задія виходу із такої ситуації після того як фізично затримують підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, проводять на місці фізичного затримання особи тільки огляд місця події. В цей час вносяться дані до ЄРДР іншим слідчим (дізнавачем), а вже після цього складається протокол затримання і обшукують затриманого. Загалом, такі дії вчиняються досить оперативно, а тому проблем зазвичай не виникає. Однак, чи полегшить процес фізичного затримання і процесуального оформлення такого затримання закріплення на законодавчому рівні можливості затримання за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення до внесення даних до ЄРДР, залишається досить актуальним однак спірним питанням.

Так, в Ухвалі колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду ВС від 16 лютого 2021 року справа № 204/6541/16-к провадження № 51-2172км19 захисник просить скасувати судові рішення та закрити кримінальне провадження. Серед інших доводів, ставить питання про недопустимість вилучення у засудженого наркотичних засобів, оскільки вони отримані під час особистого його обшуку після того, як той був затриманим у значенні статті 209 КПК. Обґрунтовуючи свої доводи, сторона захисту посилається на те, що це затримання та особистий обшук були оформлені не протоколом затримання, а протоколом огляду місця події.

Суд у кількох своїх рішеннях висловив позицію, що за таких обставин протокол огляду місця події та похідні від нього докази повинні визнаватись недопустимими. Так, у постанові колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 5 лютого 2019 року у справі № 236/2029/16-к (провадження № 51-3381км18), Верховний Суд зазначив:

"... Згідно зі статтею 209 КПК особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишитися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою.

Як вбачається із матеріалів кримінального провадження затримання ОСОБА_7 в порядку статті 208 КПК не проводилося, протокол затримання його працівниками поліції не складався, а отже, фактичний обшук ОСОБА_7 був проведений із грубим порушенням норм КПК.

---

¹ Сачко О. В. Проблеми реалізації верховенства права при застосуванні особливих форм та режимів кримінального провадження: монографія. Дніпро: Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара; «Середняк Т.К.», 2018. с. 222.

На підставі наведеного суд першої інстанції прийшов до висновку, що слідчий всупереч вимогам закону до внесення відомостей про вчинене ОСОБА_7 кримінальне правопорушення до ЄРДР, фактично здійснив слідчу дію - особистий обшук ОСОБА_8, його одягу та речей при ньому, під час якого у нього було вилучено речовину рослинного походження.

Суд першої інстанції звернув увагу на відсутність належного процесуального оформлення затримання ОСОБА_8 та вилучення в нього речовини.

Отже посилання на протокол огляду місця події від 06 липня 2016 року як на доказ є недопустимим, оскільки він отриманий з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, встановлених нормами частини 4 статті 208 та статтею 214 КПК". Така ж позиція висловлена Верховним Судом у постанові від 21 січня 2020 року.

Таким чином, обставини конкретної справи свідчать, що ОСОБА_9 фактично був затриманий, однак усупереч вимогам частини 5 статті 208 вказаного Кодексу протоколу про його затримання не було складено і процесуальних прав не роз'яснено.

Допущене порушення є істотним і за відсутності оформленого відповідно до ч. 3 ст. 208 КПК протоколу обшуку затриманої особи слугувало для апеляційного суду безперечною підставою для поставлення під сумнів законності протоколу огляду місця події, на якому вирішальною мірою ґрунтується обвинувачення ОСОБА_9.

Крім того, з урахуванням установлених процесуальних порушень, факту недодержання конституційних прав і свобод людини суд апеляційної інстанції, керуючись ст. 87 КПК, умотивовано визнав також недопустимими решту доказів сторони обвинувачення, які є похідними від згаданого протоколу огляду місця події¹.

Аналогічну позицію займав суд у постановях від 4 листопада 2020 року у справі № 487/5206/17 (провадження № 51-3527км20)², від 4 червня 2020 року у справі № 744/499/19 (провадження № 51-1168км20)³; від 2 жовтня 2019 року у справі № 205/10742/13-к (провадження № 51-3260км19)⁴; від 30 липня 2019

---

¹ Постанова Верховного Суду від 05 лют. 2019 р. у справі № 236/2029/16-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79684896>.

² Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 04 листоп. 2020 р. у справі 487/5206/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92765489>.

³ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 04 черв. 2020 р. у справі 744/499/1. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89649253>.

⁴ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 02 жовт. 2019 р. у справі 205/10742/13-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84788796>.

року у справі № 127/20981/17 (провадження № 51-714км19¹); від 9 квітня 2020 року у справі № 752/7047/18 (провадження № 51-6519км19)².

Затримання в житлі чи іншому володінні особи підозрюваного, обвинуваченого з метою його приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Затримання в житлі чи іншому володінні особи може стосуватися і до осіб, які набули статусу підозрюваного, обвинуваченого. Наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 188 КПК України прокурор, слідчий за погодженням з прокурором має право звернутися із клопотанням про дозвіл на затримання підозрюваного, обвинуваченого з метою його приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Такі випадки трапляються, коли місце знаходження підозрюваного не відоме і його оголошують у розшук. Після отримання дозволу на затримання такої особи з метою приводу, а також встановлення її місцезнаходження виникає запитання як її затримати, якщо вона перебуває в житлі чи іншому володінні особи. Якщо наявні законні підстави для затримання особи (відповідна ухвала або особа офіційно перебуває у розшуку), то практичні працівники правоохоронних органів намагаються реалізувати затримання без проникнення до житла чи іншого володіння особи щоб у подальшому не звертатися до суду для отримання ухвали на проведення обшуку (огляду) приміщення. Така ситуація обумовлена певною мірою прогалиною в законодавстві, яке не відносить такі випадки до невідкладних, передбачених ч. 3 ст. 233 КПК України, що суттєво ускладнює роботу правоохоронців. З метою виходу із ситуації слідчий може скористуватися положеннями ст. 234 (Обшук) КПК України, в якій зазначено, що, однією із цілей проведення обшуку є встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб. Однак для досягнення вказаної мети йому необхідна ухвала слідчого судді на обшук, якщо звісно не буде підстав для проведення невідкладного обшуку, пов'язаного із врятуванням життя людей та майна³.

В даному випадку доцільним було б доповнення ч. 3 ст. 233 КПК України, а саме «Слідчий, дізнавач, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, чи для затримання підозрюваного,

---

¹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 30 лип. 2019 р. у справі № 127/20981/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83509542>.

² Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 09 квіт. 2020 р. у справі № 752/7047/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88790848>.

³ Вознюк А., Дуда А., Арешонков В. Затримання уповноваженою службовою особою в житлі чи іншому володінні особи: актуальні проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 4 (121). С. 13. doi: <https://doi.org/10.33270/01211214.7>.

обвинуваченого з метою його приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою».

Таким чином, проникнення до житла чи іншого володіння особи, для затримання особи, яка вчинила злочин можуть проводитися як за наявності відповідних ухвал, так і без них у випадках, передбачених законом. На практиці можуть мати місце ситуації, коли наявна ухвала на проникнення до житла, а затримання носитиме раптовий характер і проводитиметься на підставі ст. 208 КПК України, або навпаки, наявна ухвала на затримання особи, а проникнення до житла відбувається у позасудовому порядку (може з добровільної згоди чи за наявності невідкладних випадків), адже виникла реальна загроза, що особа, яка розшукується, перебуває в певному місці та може сховатися.

КПК України не містить чіткого та вичерпного переліку суб'єктів, які можуть брати участь у проведенні слідчих (розшукових) дій у житлі. Крім того, сучасна динаміка змін законодавства щодо процесуальної регламентації проведення слідчих (розшукових) дій у житлі та дотримання водночас конституційних прав людини зумовлює необхідність дослідження ролі сторін, інших учасників кримінального провадження у проведенні відповідних процесуальних дій¹.

Отже, проаналізувавши КПК України можна зазначити, що проникнення до житла чи іншого володіння особи можливе як за ухвалою слідчого судді, за добровільною згодою на таке проникнення власника, а також без такої у невідкладних випадках. Таке проникнення можуть здійснювати уповноважені органи – тобто правоохоронці. Подальше фізичне затримання чи затримання за наказом, особи, що підозрюється у вчиненні злочину, також може здійснюватися працівниками правоохоронних органів. Однак, складати протокол затримання чи протокол проведення слідчої (розшукової) дії – огляд місця події, обшук уповноважені слідчий, прокурор. Саме вони уповноважені здійснювати кримінальну процесуальну діяльність. Неоднозначне тлумачення повноважень щодо затримання викликане нечітким визначенням цього питання у КПК України, що вимагає внесення відповідних змін до чинного законодавства.

---

¹ Тарасюк С. М. Роль учасників кримінального провадження у проведенні слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи: теорія і практика. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 41. Т. 2. С. 123–127. doi: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.41-2.28>.

5. Актуальні питання проникнення до житла чи іншого володіння особи

На практиці під час застосування зазначених порядків проникнення до житла чи іншого володіння особи виникають й інші серйозні проблеми, пов'язані з неоднозначним тлумаченням кримінальних процесуальних норм.

1. Момент одержання добровільної згоди власника житла чи іншого володіння.

Буквальне тлумачення ч. 1 ст. 233 КПК України свідчить про те, що законодавець чітко не визначає момент одержання добровільної згоди: до проникнення чи після. Однак логічне тлумачення цієї статті свідчить про те, що така згода має бути отримана до проникнення.

Проникнення до житла чи іншого володіння особи у невідкладних випадках з одержанням добровільної згоди власника чи користувача житла чи іншого володіння особи, не перетворює невідкладний порядок в добровільний. Відтак, неприйнятними є випадки, коли слідчий проникає у житло чи інше володіння особи у невідкладних випадках, а потім намагається одержати чи одержує добровільну згоду відповідної особи на проникнення. Фактично у цьому випадку може йтися лише про проникнення у невідкладних випадках. Якщо таких випадків не було, то одержання добровільної згоди на проникнення після самого проникнення є незаконним, так як і усі процесуальні дії, вчинені у житлі чи іншому володінні особи. Для підтвердження факту відсутності порушень порядку проникнення до житла чи іншого володіння особи варто допитати осіб, які були присутні під час проведення огляду.

2. Хто має право проникати до житла чи іншого володіння особи?

Щодо перших двох варіантів проникнення варто зазначити відсутність будь-яких вказівок на суб'єкта проникнення, оскільки законодавець в ч. 1 ст. 233 КПК України вживає термін «ніхто». Клопотання про обшук відповідно до вимог ст. 235 КПК України має право подати прокурор та слідчий. Розглядаючи третій варіант проникнення до житла чи іншого володіння особи варто звернути увагу на те, що буквальне тлумачення ч. 3 ст. 233 КПК України дає підстави стверджувати, що право увійти до житла чи іншого володіння особи у невідкладних випадках мають лише слідчий, дізнавач, прокурор.

Однак як бути з цим на практиці, адже у певних випадках існує потреба у проникненні до житла чи іншого володіння особи, інших осіб, наприклад, членів слідчо-оперативної групи, працівників спецпідрозділів, понятих, спеціалістів, свідків, потерпілих тощо. Для затримання групи озброєних осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, працівники спецпідрозділів взагалі можуть проникати в житло чи інше володіння особи навіть раніше за слідчого. У зв'язку з цим зазначену норму слід тлумачити розширено, тобто до житла чи іншого володіння особи разом зі слідчим, дізнавачем, прокурором можуть проникати й інші особи. Тут слід розрізняти того, хто уповноважений на проведення певних процесуальних дій у житлі чи іншому володінні особи, та того, хто може надавати допомогу чи бути присутнім під час проведення таких

дій. Водночас, з метою недопущення різного тлумачення цієї норми очевидно, що варто внести відповідні зміни до КПК України і передбачити можливість проникнення до житла чи іншого володіння особи, інших осіб.

Верховний Суд у постанові від 29.01.2019 р. (справа № 466/896/17) зайняв позицію, відповідно до якої якщо слідчий суддя постановляє ухвалу про надання певному слідчому дозволу на проведення обшуку, то обшук має проводити лише цей слідчий, який не має права доручати проведення цієї слідчої (розшукової) дії оперативним працівникам.

В основі обґрунтування своєї позиції Верховний Суд поклав такі доводи. *За змістом ст. 234-236 КПК України проведення обшуку в рамках кримінального провадження здійснюється на підставі ухвали слідчого судді. Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи виконується слідчим або прокурором. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий, прокурор для участі в обшуку мають право запросити спеціалістів, однак це не звільняє їх від обов'язку особистого виконання обшуку.*

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, ухвалою слідчого судді Галицького районного суду міста Львова від 10 листопада 2016 року дозвіл на проведення обшуку у квартирі АДРЕСА_1, було надано слідчому СВ Галицького відділу поліції ГУ НП у Львівській області Особи-1. Тобто, саме Особа-1 згідно умов дозволу був уповноважений на проведення вказаної слідчої дії. Незважаючи на це, обшук у житлі Особи-2 23 листопада 2016 року фактично був проведений оперативним підрозділом Карпатського управління кіберполіції ГУНП України у Львівській області без участі слідчого Особи-1.

Надаючи оцінку вказаним обставинам, апеляційний суд послався на наявність у матеріалах кримінального провадження доручення на проведення обшуку, виданого слідчим на підставі п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК відповідному оперативному підрозділу, у зв'язку з чим вказав про законність проведеної слідчої дії.

Разом із тим, на думку колегії суддів Верховного Суду такий висновок не узгоджується з приписам ч. 1 ст. 236 КПК, яка не передбачає можливості виконання ухвали про дозвіл на обшук ніким іншим, окрім слідчого чи прокурора. Крім того, згідно умов ухвали слідчого судді від 10 листопада 2016 року дозвіл на проведення обшуку надано саме слідчому Особи-1, а не оперативним підрозділам.

На думку суду касаційної інстанції, положення п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК про наявність у слідчого права доручати проведення слідчих дій оперативним підрозділам в даному випадку не підлягають застосуванню, оскільки прямо суперечать вимогам закону щодо порядку проведення обшуку¹.

---

¹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 29 січ. 2019 р. у справі №466/896/17. URL: https://protocol.ua/ua/postanovna_kks_vp_vid_29_01_2019_roku_u_spravi_466_896_17/.

Така позиція Верховного Суду видається недостатньо обґрунтованою з огляду на наступні міркування:

1. Слідчий діяв правомірно, оскільки відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК мав право доручати проведення слідчих (розшукових) дій оперативним підрозділам.

2. Відповідно до ч. 2 ст. 41 КПК України під час виконання доручень слідчого, дізнавача, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. А проведення обшуку входить до повноважень слідчого. Тому співробітник оперативного підрозділу також діяв правомірно і фактично під час обшуку виконував роль слідчого.

3. Аналіз положень глави 20 «Слідчі (розшукові) дії» свідчить про те, що про співробітників оперативних підрозділів там не згадується жодного разу. Чого не можна сказати про главу 21 «Негласні слідчі (розшукові) дії», зокрема у ч. 6 ст. 246 КПК України безпосередньо зазначено про те, що «проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування кримінального правопорушення, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи...».

Відтак, якщо слідувати логіці вищезазначеного рішення Верховного Суду (тобто йти по аналогії), то оперативний працівник не може проводити жодну слідчу (розшукову) дію за дорученням, якщо в передбачених КПК України умовах цієї слідчої (розшукової) дії, йдеться про її проведення слідчим. Водночас у главі 20 «Слідчі (розшукові) дії» переважно йдеться про право на проведення слідчих (розшукових) дій слідчим та прокурором. Наприклад, «слідчий, прокурор має право провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб...» (ч. 9 ст. 224 КПК України), «перед тим, як пред'явити особу для впізнання, слідчий, прокурор попередньо з'ясовує...» (ч. 1 ст. 228 КПК України), «з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей, документів та комп'ютерних даних» (ч. 1 ст. 237 КПК України). Пара – «слідчий, прокурор» згадується постійно. Не є виключенням і ч. 1 ст. 236 КПК України (ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи може бути виконана слідчим чи прокурором), щодо якої відбувається дискусія. У КПК України відсутні прямі заборони на проведення огляду чи обшуку працівниками оперативних підрозділів.

Такі прецеденти зумовлюють уникнення кримінальної відповідальності особами, які вчиняють кримінальні правопорушення, а робота правоохоронців із захисту інтересів особи, яка потерпіла від кримінального правопорушення, суспільства та держави зводяться нанівець. Така практика в деяких випадках перешкоджає досягненню справедливого результату кримінального провадження, не сприяє захисту конституційних прав осіб, які є власниками житла, чи тих, які в ньому перебувають¹.

---

¹ Тарасюк С. М. Роль учасників кримінального провадження у проведенні слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи: теорія і практика. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 41. Т. 2. С. 123–127.

3. Чи можливе проникнення до житла чи іншого володіння особи для проведення інших слідчих (розшукових) дій, окрім огляду і обшуку?

У слідчій практиці часто трапляються випадки, коли постає необхідність провести слідчу (розшукову) дію у житлі чи іншому володінні особи, однак у законодавстві немає чітких вказівок з цього приводу. Тому незрозуміло як саме має діяти слідчий, коли ця слідча (розшукова) дія не пов'язана ні з оглядом, ні з обшуком. Наприклад, є потреба у проведенні слідчого експерименту у житлі чи іншому володінні особи. Відповідно до ч. 5 ст. 240 КПК, слідчий експеримент, що проводиться в житлі чи іншому володінні особи, здійснюється лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, або прокурора, яке розглядається в порядку, передбаченому цим Кодексом, для розгляду клопотань про проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи.

Однак, як бути якщо власник не погоджується? Ймовірно доцільно було б доповнити КПК України положеннями, які дозволяли б проведення таких слідчих (розшукових) дій за ухвалою слідчого судді, по аналогії з обшуком.

4. Хто уповноважений надавати добровільну згоду на проникнення до житла чи іншого володіння особи?

Відповідно до ч. 1 ст. 233 КПК України добровільну згоду на проникнення до житла чи іншого володіння особи може надавати особа, яка володіє таким житлом чи іншим володінням. Відтак слід з'ясувати що означає «особа, яка володіє»? Термін «володіти» у тлумачному словнику має декілька значень: 1) мати що-небудь у своїй власності. // Мати певну обдарованість, відзначатися чимось (голосом і т. ін.); 2) те саме, що володарювати; 3) мати можливість підкоряти когось своєму впливові, своїй волі. // Опанувати, охоплювати когось (про думки, почуття); 4) уміти діяти, користуватися чим-небудь. // Добре знати що-небудь; 5) бути спроможним рухати частинами свого тіла¹. Таким чином, володіти зокрема означає мати у власності, користуватися. Власникові належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном (ст. 317 ЦК України).

Під правом володіння власністю визнається юридично забезпечена можливість фактичного панування власника над майном, не пов'язана з використанням його властивостей (Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ «Про практику застосування судами законодавства під час розгляду цивільних справ про захист права власності та інших речових прав» від 28.01.2013 р. № 24-150/0/4-13). З огляду на те, що володіння не пов'язують з використанням властивостей майна, більш логічно було б говорити про користування житлом чи іншим володінням. Однак і одного користувача недостатньо, оскільки особа може володіти житлом, однак не проживати там. На практиці мають місце різні випадки, зокрема, коли власник не лише володіє, але й користується житлом, або ж надав

---

¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2009. 1736 с.

його у користування іншим особам. Не випадково ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи повинна містити відомості про особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться (п. 5 ч. 2 ст. 235 КПК України). Фактично згоду на проникнення до житла чи іншого володіння особи повинна надати особа, яка користується житлом чи іншим володінням, тобто користувач. Зазвичай так відбувається на практиці, оскільки правоохоронців здебільшого викликають на місце події користувачі, які і надають відповідний дозвіл.

Судовою практикою сформульовано певні рекомендації щодо досліджуваного питання, зокрема:

1. Огляд житла чи іншого володіння особи може бути проведено за добровільною згодою особи, яка ним володіє (є власником чи користується на праві оренди, іншому праві оплатного чи безоплатного передання у користування та володіння), за умови, що були наявні процесуальні гарантії, які захищали здатність особи висловлювати свою справжню думку¹.

2. Закон в ч. 1 ст. 233 КПК України вимагає добровільної згоди особи, яка володіє житлом, а не власника².

3. Огляд місця події є законним, якщо він проведений за добровільною згодою законного користувача, а не власника, який помер³. Підстави для визнання недопустимими доказів, отриманих на підставі огляду місця події, відсутні, якщо дозвіл на доступ до домоволодіння померлої особи, було надано потерпілим, який діяв як правонаступник майнових прав своєї померлої матері та потенційний власник цього майна⁴.

4. Власник житла не має права давати дозвіл на огляд тієї частини помешкання, яку винаймає інша особа і фактично користується ним⁵, ⁶. Проведення огляду частини житла, що перебуває у наймі, за згодою його власника, але за відсутності згоди користувача, є безумовним порушенням

---

¹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 25 трав. 2021 р. у справі № 606/1595/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97286177>.

² Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 17 берез. 2021 р. у справі № 281/422/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95708347>.

³ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 17 лип. 2021 р. у справі № 233/1006/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98327462>.

⁴ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 26 лют. 2019 р. у справі № 390/1056/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80623573>.

⁵ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 31 жовт. 2019 р. у справі № 346/7477/13-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85542842>.

⁶ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 17 берез. 2021 р. у справі № 281/422/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95708347>.

права цієї особи на недоторканість житла, що має наслідком недопустимість доказів, здобутих під час цієї слідчої дії². Недотримання приписів статей 233, 237 КПК при огляді персональної шафи для одягу, обладнаної особистим замком, яка передана роботодавцем у користування працівника, зумовлює недопустимість доказів, отриманих під час огляду, оскільки така шафа відповідає критеріям іншого володіння особи, яке не пов'язується законом з наявністю у цієї особи права власності на таке володіння¹.

---

¹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 17 січ. 2019 р. у справі № 264/7200/13-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79250515>.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманов О. М. Проникнення заради доказів. *Закон і бізнес*. 2019. № 38 (1440). URL: https://zib.com.ua/ua/print/139378-chomu_kozhen_7-iy_nevidkladniy_obshuk_mozhe_bude_pidstavoyu_.html.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2009. 1736 с.
3. Вознюк А. А., Грига М. А., Дуда А. В. Порядок проникнення до житла або іншого володіння особи: актуальні проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 2 (119). С. 68–82.
4. Грига М. А. Деякі процесуальні та тактичні недоліки під час організації і проведення обшуку. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 195–197.
5. Вознюк А., Дуда А., Арешонков В. Затримання уповноваженою службовою особою в житлі чи іншому володінні особи: актуальні проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 4(121). С. 7–16. doi: <https://doi.org/10.33270/01211214.7>.
6. Давиденко С. В., Мавдрик Д. О. Проблеми вдосконалення правового регулювання процедури проведення обшуку слідчим, дізнавачем, прокурором. *Актуальні проблеми держави та права*. 2021. № 90. С. 51–63. doi: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i90.3207>.
7. Затримання уповноваженою службовою особою: метод. рек. / [А. А. Вознюк, О. С. Осетрова, О. Ю. Хабло, В. В. Бурлака та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. С. Чернявського. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. 64 с.
8. Кононець В. П. Актуальні проблеми процесуального порядку проникнення до житла громадян на законних підставах працівниками Національної поліції. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/3_2016/part_1/22.pdf.
9. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-1775>.
11. Лучко О. А. Співвідношення огляду з обшуком у кримінальному досудовому провадженні. *Європейські перспективи*. 2020. № 3. С. 117–121. doi: <https://doi.org/10.32782/EP.2020.3.17>.
12. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо недопустимості доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogljad_K_KS_VS.pdf.

13. Постанова Верховного Суду від 05 лют. 2019 р. у справі № 236/2029/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/79684896>.

14. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 21 січ. 2020 р. у справі № 756/8425/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/87053575>.

15. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 09 квіт. 2020 р. у справі № 752/7047/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/88790848>.

16. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 12 лют. 2019 р. у справі № 569/3708/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/79878883>.

14. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 18 берез. 2021 р. у справі № 199/7005/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/95750290>.

18. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 12 лют. 2019 р. у справі № 159/451/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/80224144>.

19. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 31 жовт. 2018 р. у справі № 399/273/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/77654133>.

20. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 13 берез. 2018 р. у справі № 541/655/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/72850659>.

21. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 04 листоп. 2020 р. у справі № 487/5206/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/92765489>.

22. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 04 черв. 2020 р. у справі № 744/499/1. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/89649253>.

23. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 02 жовт. 2019 р. у справі № 205/10742/13-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/84788796>.

24. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 30 лип. 2019 р. у справі № 127/20981/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/83509542>.

25. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 09 квіт. 2020 р. у справі № 752/7047/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/88790848>.

26. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 05 верес. 2019 р. у справі № 518/203/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/84152931>.

27. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 17 берез. 2021 р. у справі № 521/13711/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95708471>.

28. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 26 лют. 2019 р. у справі № 266/4000/14-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80304896>.

29. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 06 квіт. 2021 р. у справі № 734/3592/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96179805>.

30. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 25 верес. 2018 р. у справі № 623/4131/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76812124>.

31. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 30 жовт. 2018 року у справі № 671/1486/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77590154>.

32. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 14 верес. 2019 року у справі № 740/1347/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84120915>.

33. Породько В. В. Правові засади проникнення до житла в позасудовому порядку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 59–62. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-9/12>.

34. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 29 січ. 2019 р. у справі № 466/896/17. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kks_vp_vid_29_01_2019_roku_u_spravi_466_896_17/.

35. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 25 трав. 2021 р. у справі № 606/1595/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97286177>.

36. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 17 берез. 2021 р. у справі № 281/422/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95708347>.

37. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 17 лип. 2021 р. у справі № 233/1006/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98327462>.

38. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 26 лют. 2019 р. у справі № 390/1056/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80623573>.

39. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 31 жовт. 2019 р. у справі № 346/7477/13-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85542842>.

40. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 17 січ. 2019 р. у справі № 264/7200/13-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79250515>.

41. Сачко О. В. Проблеми реалізації верховенства права при застосуванні особливих форм та режимів кримінального провадження: монографія. Дніпро: Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара; «Середняк Т.К.», 2018. 382 с.

42. Тарасюк С. М. Роль учасників кримінального провадження у проведенні слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи: теорія і практика. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 41. Т. 2. С. 123–127. doi: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.41-2.28>.

43. Ухвала Деснянського районного суду м. Чернігова від 11 лют. 2020 р. у справі № 161/2080/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87543811>.

44. Ухвала Ківерцівського районного суду Волинської області від 12 квітня 2019 р. у справі № 158/967/19. Провадження № 1-кс/0158/310/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81112815>.

45. Ухвала Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області від 02 черв. 2020 р. у справі № 688/1086/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89608469>.

Наукове видання

ВОЗНЮК Андрій Андрійович
ГРИГА Марія Андріївна
ДУДА Альона Василівна та ін.

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ПРОНИКНЕННЯ ДО ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО
ВОЛОДІННЯ ОСОБИ

Методичні рекомендації

Комп'ютерна верстка М. А. Грига

Підписано до друку 06.06.2022. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 2,56.
Тираж 50 прим.

Виготовлювач: ФОП Поліщук О.В.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №2142 від 31.03.2005
07400, м. Бровари, вул. Незалежності, 2, кв. 148
тел. (044) 592-13-49